

BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY

БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ȘTEFAN CEL MARE
UNIVERSITY
OF SUCEAVA

СУЧАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. ШТЕФАНА ЧЕЛ МАРЕ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINI
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2020, 1 (25)

*Журнал засновано в 2013 р.
Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві
юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)*

*Journal started publishing in 2013 year.
Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine
27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295PP – Ser. KB)*

*Журнал включено до Категорії "Б" Переліку
наукових фахових видань України з історичних
та філологічних наук (Наказ МОН України № 409
від 17.03.2020р.).*

*Journal is on the List of Scientific Professional publication
of the Ministry of Education and Science of Ukraine
Category «B», entitled to publish main results of
dissertations in different fields of Historical sciences and
Philological sciences (order № 409 of 17.03.2020)*

Honorary editor: Dr. of Medicine, Prof. **Taras Boychuk** (Bukovinian State Medical University)

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Antoniuy Moysey** (Bukovinian State Medical University)
Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive Editors: Ph.D., Assoc. Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Assoc. Prof. **Yulia Rusnak** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Tetyana Nykyforuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Iryna Kaizer**, Lecturer **Lidia Vylka**, Lecturer **Uliana Kemin**
Responsible for the Bibliographic description of the references: **Svitlana Tulevska**

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichs Web, Erih Plus, Scientific Indexing Services, Index of Turkish Education, Infobase Index, OAJI, World Cat, Directory of Research Journals Indexing, Sherpa/Romeo, Scientific Journal Impact Factor (SJIF), MIAR, Journals Factor (JF), International Institute of organized research, Journals Impact Factor, Rootindexing, Science Research Journal Impact Factor, JICIndex, was published in database: Google Scholar, SCIARY WorlWide Elibrary (SUA), Central and Eastern European Online Library (Germany).

EDITORIAL BOARD:

SOCIAL SCIENCES

History: Prof. *Onoriu Colăcel*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof., *Serhiy Dobrshanskyi*, Ph. D., Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Assoc. Prof. *Gennadii Kazakevych*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Michel Kerautret*, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, France); Prof. *Zenon Kohut*, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, Canada); Prof. *Anatoliy Kotsur*, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Kurochkin*, Dr. of History, M. Rylskyi Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Chief Research Worker *Elisaveta Kvilincova*, Dr. of History, Institute of Cultural Heritage, Academy of Sciences (Chisinau, R. Moldova); Prof. *Yuri Makar*, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Senior Research Associate *Paul Meerts*, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, Netherlands); Prof. *Olimpia Mitric*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Gheorghe Onișoru*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nataliya Petrova*, Ph. D., I. I. Mechnikov National University of Odesa (Ukraine); Assoc. Prof. *Florin Pintescu*, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Acad. *Stepan Pavliuk*, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (Ukraine); Acad. *Anna Skrypnyk*, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine); Prof. *Andrzej Wawryniuk*, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (Poland);

Philologie: Prof. *Bertrand Badiou*, Dr. of Philology, Ecole normale supérieure (Paris, France); Prof. *Piotr Borek*, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (Poland); Assoc. Prof. *Carmen Dărăbuș*, Dr. of Philology, Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria); Prof. *Mircea A. Diaconu*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Evelina-Mezalina Graur*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Adam Falowski*, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (Poland); Prof. *Roma Franko*, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (Canada); Assoc. Prof. *Anastasiya Lepetiukha*, Kharkiv national pedagogical university named after H. Skovoroda (Ukraine); Assoc. Prof. *Simona-Aida Manolache*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Chief Research Worker *Anna-Maria Sorescu-Marinkovich*, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad, Serbia); Prof. *Hanna Martynova*, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine); Prof. *Ovidiu Morar*, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Mihaela Violeta Munteanu*, Dr. of Philology, Technical University of Cluj-Napoca (Romania); Prof. *Rodica-Măriora Nagy*, Dr. of Filology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Felix-Narcis Nikolau*, Dr. Of Philology, Lunds universitet (Sweden); Prof. *Antoaneta Olteanu*, Dr. of Philology, Bucharest University (Romania); Assoc. Prof. *Oleksandr Rak*, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Nataliya Rusnak*, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine); Dr. of Filology, Prof. *Svitlana Shabat-Savka*, Ph. D. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);

Philosophy: Prof. *Sorin Tudor Maxim*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Diego Sanchez Mecka*, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, Spain); Assoc. Prof. *George Neamțu*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Bogdan Popoveniuc*, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Assoc. Prof. *Nina Zoriy*, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (Ukraine).

HISTORY OF MEDICINE:

Assoc. Prof. *Carmen Cornelia Bălan*, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, *Gerhardt Dammann*, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (Switzerland); Prof. *Alexander Fediv*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Oleksandr Ivashiuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Alfred Prits*, Dr. of Psychology, President of World Psychology Union Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (Austria); Assoc. Prof. *Nadia Laura Serdenciuc*, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (Romania); Prof. *Viktor Tashchuk*, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine); Prof. *Dmytro Tyntyuk*, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N. Testemitsanu (R. Moldova); Prof. *Bohdan Vasylevskiy*, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, Poland).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія "Філологічні науки" || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series "Philological sciences" / Редколегія: А. Мойсей, III. Пуріч. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2020. № 1 (25). 113 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (Decision № 6 . Date: 27.02.2020).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (DOAJ); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (National V. Vernadskij library web-site); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS); <https://journals.indexcopernicus.com/representative/issue/list> (Copernicus).

КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ
ЗАГОЛОВКІВ МАЛОЇ ПРОЗИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Юлія РУСНАК,

Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”,
yuliya.ru@gmail.comTHE COGNITIVE-PRAGMATIC ASPECT OF
TITLES OF OLGA KOBYLYANSKA'S SMALL PROSE

Yulia RUSNAK,

Higher State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”,
Researcher ID: S-8544-2016; ORCID 0000-0001-9941-4411

Юлія Руснак. Когнітивно-прагматичний аспект названий малої прози Ольги Кобылянської. Актуальність дослідження мотивована необхідністю атомарного дослідження ідиостиля Ольги Кобылянської для формування когнітивно-прагматичної концепції художественного дискурсу письменниці. **Новизна наукового дослідження** обусловлена тим, що названі твори малої прози Ольги Кобылянської, написані на рубежі XIX - XX вв., ще не були предметом аналізу. **Цель статті** – проаналізувати названі твори Ольги Кобылянської – типові знаки. **Методи дослідження.** В якості основних використані загальнонаукові методи аналізу та синтезу та лінгвістичні – метод лінгвістичного спостереження, описателів, структурний. **Висновки.** Серед названих творів – типові знаки виділяємо групу, мотивовану соціальним походженням головних героїв: “Нищя”, “Аристократка”, “Мужик”. Названі твори містять вказівку на час і місце дії, таким чином реалізують ідею хронотопу: “У Св. Івана”, “Время”, “Банк рустикальський”. Виділяємо ряд творів, в яких названі вказують на об'єкт захоплення ліричного героя: “Розы”, “Что я любил”, “Поэты”.

Ключові слова: заголовок, мала проза, інформація, катафора, анафора, перифраза, аллюзія, антиципація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Заголовок – особливий знак, який є важливим структурним елементом тексту, але одночасно існує поза ним – автономно.

Як перший репрезентант твору заголовок має велике значення, адже несе закодовану інформацію, налаштовує читача на тему, ідею та рему твору, створює тло для його сприйняття; “загальноновизнано, що в заголовку художнього тексту актуалізуються різні макроеlementи текстового масиву: тема, рема, просторово-часові, оцінні, асоціативні компоненти і т. ін.”¹. Заголовок є засобом антиципації, як і вступи, присвяти, епіграфи тощо. Антиципація (від лат. *anticipo* – передбачаю, випереджаю) – прийом, за допомогою якого можна передбачити розвиток подій. Проте тільки після прочитання тексту, читач має можливість зіставити його зміст з назвою і констатувати, наскільки вдало вона підібрана і чи розкриває його суть.

Заголовок відображає світогляд автора, його бачення певної проблеми, сприйняття дійсності, його майстерність акумулювати значний пласт інформації в одному знаку, який може складатися з одного, двох чи більше слів, за формою бути афоризмом, цитатою, фразеологізмом тощо. Заголовок може бути згорнутим знаком прецедентного тексту – тексту, відомого певній групі чи загалу людей, для згадування якого достатньо озвучити його назву чи цитату з нього.

І.Р. Гальперін стверджує, що заголовок – це сконденсований, нерозкритий зміст тексту. Його можна метафорично зобразити у вигляді пружини, що розкриває свої можливості в процесі розгортання. Він виділяє такі види заголовків: заголовок-символ, теза, цитата, повідомлення, натяк, розповідь².

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовотворчість Ольги Кобылянської досліджували мовознавці, передовсім буковинські: Н.В. Гуйванюк, Н.Д. Бабич, Л.О. Ткач, О.В. Кульбабської, М.В. Скаб, Н.О. Руснак, С.Т. Шабат-Савки, О.В. Кардашук, Т.Є. Гуцуляк, С.Є. Панцьо, Т.П. Вільчинська, В.А. Чолкан, О.В. Максим'юк, О.Л. Даскалюк та ін.

Актуальність дослідження умотивована необхідністю атомарного дослідження мовостилу Ольги Кобылянської для формування когнітивно-прагматичної концепції художнього дискурсу письменниці.

Новизна наукової розвідки зумовлена тим, що назви творів малої прози Ольги Кобылянської, написані на зламі XIX – XX ст., ще не були предметом аналізу.

Мета статті – проаналізувати назви творів Ольги Кобылянської – звичайні знаки.

Методи дослідження. Як основні використано загальнонаукові методи аналізу й синтезу та лінгвістичні – метод лінгвістичного спостереження, описовий, структурний.

Виклад основного матеріалу. За прагматичною настановою І.Р. Гальперін класифікує інформацію на змісто-

¹ Kulbabska O., Ostafiichuk I. “Prahmatyka gazetnogo zagolovka v systemi zaholovok-tekst”, *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu* [Scientific bulletin of Chernivtsi university], Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t, 2007, Vyp. 321–322: Slovyanska filolohiya, P. 369 [in Ukrainian].

² Halperin I.R. *Tekst kak obyekt lingvisticheskogo issledovaniya* [Text as an object of linguistic research], M.: Nauka, 1981, P. 114 [in Russian].

вно-фактуальну, змістовно-концептуальну й підтекстову. Змістовно-фактуальна інформація – це коло тем і проблем, які розглядаються в тексті. Змістовно-концептуальна інформація – авторське розуміння розглянутих тем. Підтекстова інформація виникає внаслідок здатності людини до паралельного сприйняття фактів³. Зазвичай назва твору залежить від типу інформації, представлені у ньому, від того, в якій формі автор хотів подати ту чи іншу думку – експліцитно чи імпліцитно.

Т.А. Єщенко за семантикою та способом вираження поділяє вербальні заголовки на кілька підгруп: звичайні знаки, ускладнені знаки, образні знаки⁴.

Творчість Ольги Кобилянської розвивалася під знаком модернізму, авторка експериментувала з формою, жанром та змістом. Її твори новаторські, різнопланові та оригінальні, тому серед них знаходимо назви трьох типів.

Вербально-тематичні заголовки – звичайні знаки – це назви, які прямо називають денотат. Серед назв творів Ольги Кобилянської виділяємо такі заголовки – звичайні знаки: “Жебрачка”, “У Св. Івана”, “Аристократка”, “Час”, “Банк рустикальний”, “Мужик”, “Рожі”, “Що я любив”, “Поети”, “Покора”, “На полях”, “Там зірки пробивались”, “Восени”, “Самітно мені на Русі”, “Балаканка про руську жінку”, “Сліпець”, “Думи старика”.

Вербально-тематичні заголовки – ускладнені знаки – це назви, що створюють образ тривалої дії, процесу або явища, на якому побудовано текст. До них відносимо такі назви: “Природа”, “Він і Вона”, “Мати Божа”, “Некультурна”, “Через море”, “За готар”, “Доля”, “Ідеї”. До цієї ж групи належать німецькомовні назви, як-от: “Valse Melancholique” та “Impromptu phantasie”.

Вербально-тематичні заголовки – образні знаки – назви, які зазвичай стають зрозумілими лише після прочитання тексту, тобто несуть змістово-підтекстову інформацію, мають потужну емоційну силу, напр.: “Видиво”, “Людина з народу”, “Битва”, “Акорди”, “Під голим небом”, “Сумно колишуться сосни”, “Мої лілі”.

Назви – звичайні знаки ґрунтуються передовсім на змістовно-фактуальній та змістовно-концептуальній інформації. Підтекстова інформація у таких творах виражена не так явно. У цьому типі заголовків переважає експліцитний виклад інформації.

Так, назва нарису “Жебрачка” умотивована соціальним станом головної героїні. Назву твору посилюють спільнокореневі слова до ключової лексики *жебрачка*, пор.:

Недалеко дому – може, зі сто кроків – сидить з самого ранку якась жебрачка і молить у перехожих милостині. Вона не жебрає, як це чинять люди сього роду їм уже властивим способом. Вона й не співає. В неї немає навіть того жебрацького тону, до котрого чоловік у тих сотворіннь уже звик і котрий лише доти вражає, доки ті істоти перед очима⁵.

Назва нарису “У Св. Івана” зумовлена передовсім

місцем дії. У художньому тексті ключовими словами виступають лексеми на позначення культових споруд: *церква, монастир*:

Около старого православного монастиря Св. Івана в Сучаві на Буковині, що оздоблений чудними, барвними малюнками, обведений високими мурами, подобав на твердиню, – перепливала від двох днів величезна маса народу.

У церкві панував сумрак, хоч пора була полуднева.

Назва “У Св. Івана” співвідноситься не тільки з місцем подій, але й з часом – знаменною датою, коли миряни вшановують святого, у такий спосіб назва реалізує ідею хронотопу, пор.:

Се був день відпусту, день Св. Чудотворного Івана.

Нарис – це жанр малої прози з нечіткою фабулою, сформований у XIX ст. на межі публіцистики і художньої прози, найчастіше у ньому зображують події або людей, яких автор знає особисто. Відомо, що Ольга Кобилянська їздила до Сучави поклонитися мощам святого Івана (Йоана) Сучавського – духовного покровителя Буковини, з яким пов’язано чимало див. У нарисі письменниця описала враження від побаченого. У творі наголошено на шанобливому ставленні мирян до великомученика:

Тут не появлялася жодна душа, котра б Св. Іванові не принесла подарунку.

Вона прибула з далекої далечини до Св. Івана, щоби знайти поміч на свою недугу...⁶.

З першої частини новели Ольги Кобилянської “Аристократка” постає поважна та горда жінка, її високі соціальний статус вербалізують перифрази її високі значні кривні, спомини про її предків, пор.:

Її високі значні кривні полягли почасти яко політичні проступники в Росії, почасти забрала їх холера. Її ж занесла доля по довгих незвичайних борбах далеко за границю.

Ні, ні, в найбільшій убожестві, в найбільших злиднях додавали їй спомини про її предків сили і чинили гордою і неподатливою. Доля кепкувала собі з неї, зневажала її, але зломити – зломити не могла.

У наступному контексті фіксуємо повтори означального займенника *кождий*. Анафора виконує експресивну та емоційно-видільну функції, забезпечує зв’язність тексту, а також сприяє його ритмо-мелодії.

Кождий селянин, кожда жінка в селі знала і шанувала її, для кождого мала пораду й щире слово. Кождій дитині була “бабуною”, а недужим – лікарем⁷.

Тільки у третій частині твору письменниця називає героїню аристократкою:

Лежала межі чотирма стінами, мов жебрачка! Сильного духу, аристократка в повнім значенні слова, саме та, що ненавиділа з глибини серця малодушність, що воліла упадати з голоду, як приймати милостиню й коритися – скінчити життя в найбільших злиднях⁸.

Лексеми *жебрачка* та *аристократка* – антонімами,

³ Ibidem, P. 28

⁴ Yeshchenko T.A. Linhvistychnyi analiz tekstu: navchalnyi posibnyk [Linguistic text analysis: a textbook], K.: VK “Akademiiia”, 2009, P.163–165 [in Ukrainian].

⁵ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv: u 10 t.: T. 1: Novely. Opovidannya. Poeziyi v prozi [Collection of writing works: in 10 volumes: Vol. 1: Novels. Stories. Poetries in prose], za red. V. I. Antofijchuka, S. D. Kyrylyuk ta in., Chernivtsi: Bukrek, 2013, P. 135–136 [in Ukrainian].

⁶ Ibidem, P. 138

⁷ Ibidem, P. 141.

⁸ Ibidem, P. 144.

які формують антитезу, підсилюють позитивні риси героїні.

У нарисі “Час” Ольга Кобилянська піднімає такі філософські питання, як залежність людського життя від долі, невідворотність смерті, пошук любові. Філософські роздуми увиразнюють авторські сентенції:

Адже чоловік – то немов та ріка бистра, що мчитьсь вічно вперед, вперед – і не знає ні супочинку, ні спокою...⁹

Смерть – то щось таке. Що мусить бути, відповіла я. – Але то не найгірше лихо.

Ба, не лихо! На добре не виходить вона нікому. А втім – чи воно мусить бути, бо Бог так хоче.

Як чоловік молодий, то має силу, а як старий, то – розум¹⁰.

Як вовки мене не з’їдять, то люди не з’їдять мене, – обізвалась вона.

Ліше одну повну торбу носити, як дві порожні!¹¹

У нарисі криється глибокий зміст, багатозначне слово *час* (за Словником української мови має 10 лексико-семантичних варіантів) авторка використовує зі значенням “сприятливий, потрібний момент”¹². У назві твору акумульовано ідею невідворотності ходу подій, залежності людини від долі, фатуму. Цю думку реалізує стале словосполучення *на все свій час*. Таким чином, народний фразеологізм є виразником підтекстової інформації, пор.,

*Тото нічого не pomoже, – відповіла вона. – Все має свій час. Як я була молода, то дуріла за одним жовняром, а він за мною – то вже аж землі під собою не чув. Мій найстарший син – то його дитина, а таки ми не побралися. Його мати була погана волошка, **той час мій не був ще прийшов**. Я віддалась за другого, котрого я ані любила, ані хотіла. Віддалась, бо от – **прийшла собі пора!**¹³*

То лише така бесіда! – відповіла вона тупо, махнувши байдуже рукою. – То лише така бесіда! Слова видумав чоловік, а всякий знає, що все має свій час. Вона віддасться аж тоді, як її доля дозріє¹⁴.

*Як чоловік молодий, то має силу, а як старий, то – розум. І що йому з того? **Його час прийде**, і він мусить ти, чи хоче, чи не хоче¹⁵.*

Назва нарису “Банк рустикальний” прозора і вказує не тільки на місце дії, але й на причину трагедії головного героя, причому місце дії описано експліцитно, а причина – імпліцитно, напр.:

*Мені припала задача заявити одному вбогому мужикові, вітцєві чотирьох малих дітей, що його господарство має ліцитуватися. На тім його малім господарстві тяжів уже віддавна в **рустикальнім банку** довг його родичів¹⁶.*

До двокомпонентного заголовка-словосполучення

“Банк рустикальний” з інверсованим порядком слів входить застаріле слово *рустикальний* – “селянський”, запозичене з польської мови, яке зводиться до *rus* “село”¹⁷.

У тексті словосполучення *банк рустикальний* редукується, при цьому ознака банку відтворена експліцитно:

Сей банк не держиться осіб, лише землі. Якби ви були платили хоч проценти, то банк був би й ваших внуків ждав, а так ви не платили ні процентів, ні капіталу, і тому, бачите...¹⁸

У контексті використано застаріле, запозичене слово, термін банківської сфери *ліцитуватися* “продавати з аукціону”, що походить від *ліцитація* “аукціон”, [ліцитувати] “продавати на торгах” – через посередництво польської мови запозичено з латинської; у латинській мові зводиться до *licere* “пропонуватися на продаж, оцінюватися”¹⁹.

Заголовок нарису “Мужик” – застаріла назва на позначення соціального стану. У цьому творі концептуальна інформація висвітлюється у кінцевій частині, коли відбувається діалог між двома поляками – представниками вищого прошарку і головним героєм. Українсько-польські взаємини висвітлено у негативному забарвленні, цьому сприяють вкраплення польського мовлення, етноніми *поляк, русин*. Отож у нарисі національне питання суголосне соціальному. Зверхність поляків письменника підкреслює графічно, слово *польки* написано з великої літери курсивом.

Пані Ядвіга повздержала мене панським рухом.

Не знаю, мій пане, якого роду думки заволоділи вами в тій хвилині, – сказала з ледачим супокоем, гордо. – Однак як смієте забувати, що знаходитеся в нашій товаристві?

У чім товаристві? – спитав я.

*У товаристві **Польок!** Не забудьте сього на другий раз!*

У відповідь склонився я лиш іронічним уклоном і пішов. Але ніколи – і до смерті – ні! – не забуду тону, в котрім прозвучали вслід за мною слідуючі слова:

*То **chlop, Jadwigo...** (Це **мужик, Ядвіго...**)*

***Rusin, Wando!..** (**Русин, Вандо!..**)²⁰.*

Назва поезії у прозі “Рожі” репрезентує об’єкт опису, становить діалектизм у формі множини на позначення декоративної квітки. Словник буковинських говірок фіксує фонетичний варіант слова *ружа* – троянда²¹, яке запозичено з польської мови²². Як і у багатьох інших творах, Ольга Кобилянська використовує такий стилістичний прийом, як катафору, який полягає в тому, що на початку контексту виникає вказівка на те, про що конкретно буде йти мова в його наступній частині. Катафорою часто виступає займенник, що вказує на особу чи

⁹ Ibidem, P. 181.

¹⁰ Ibidem, P. 183.

¹¹ Ibidem, P. 184.

¹² Slovnyk ukraïnskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language], za. red. V.V. Zhaivoronok, K.: Prosvita, 2012, P. 1265 [in Ukrainian].

¹³ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv..., op. cit., P. 182.

¹⁴ Ibidem, P. 182.

¹⁵ Ibidem, P. 183.

¹⁶ Ibidem, P. 186.

¹⁷ Etymologichnyi slovnyk ukraïns’koyi movy [Etymological dictionary of Ukrainian language], K.: Nauk. dumka, 1982–2012, Vol. V, P. 148 [in Ukrainian].

¹⁸ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv..., op. cit., P. 187.

¹⁹ Etymologichnyi slovnyk ukraïnskoyi movy... op. cit., Vol. III, P. 273–274.

²⁰ Kobylyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv..., op. cit., P. 192.

²¹ Slovnyk bukovynskykh govirok [Dictionary of Bukovynian dialects], za. red. N.V. Guyvanyuk, Chernivtsi: Ruta, 2005, P. 469 [in Ukrainian].

предмет, який буде названо далі. Катафора, як і анафора, сприяє зв'язності тексту, забезпечує смислову єдність твору та реалізує змістово-фактуальну інформацію²³, пор.:

У склянці, тонко різаній, прозорій, наповненій аж по сам край свіжою водою, стояли вони...

Темно-червона, окружена листками, що недбало звисали, горіла пурпурою. Розцвілася розкішно, упоювалася сама собою, принадувала до себе і ждала спокійно.

Зараз коло неї, мов під охороною маленьких, трохи потвердих, темно-зелених листків, тулилася блідо-рожева рожжа, що тільки наполовину розцвілася.

Отже, у зазначеному творі головними героями виступають троянди – рожжі, які авторка знеособлює, називає вона, вони :

Вона була повна поетичного передчуття – рожжа, до котрої усміхається полудень зі своїми різнобарвними метеликами....

Основний стилістичний прийомом у цьому тексті – персоніфікація, засобом якої є переносні значення дієслів на позначення процесуальних ознак людини:

Ніжна й запашна й несказанно непорочна, сперлася вона на темно-червону рожжу, притулилася і несвідомо допоминалася, аби її взяти в обійми.

Обтулена свіжими зеленими листками, вона тонула в собі, а проте чула, що живе²⁴.

Чи вони дрімала?

Ледве. Виглядали так, якби радше ждали чогось нового, чогось казочного...²⁵.

Подекуди письменниця на позначення головної героїні твору – рожжі – використовує субстантивовані прикметники:

Темно-червона, окружена листками, що недбало звисали, горіла пурпурою.

Коло них стояла біла²⁶.

Трикомпонентна назва оповідання “Що я любив” зреалізована реченневою структурою. Заголовок і перші рядки формують квазидіалог:

Се були милі, тонкі жіночі руки.

Мали в собі щось більше з аристократизму, як з інтелігенції, і саме тим звернули насамперед мою увагу²⁷.

Жіночі руки – об’єкт любові ліричного героя. Ольга Кобилянська іменник *руки* означає такими мовними одиницями: *милі, тонкі; мали щось з аристократизму, не мали типу товпи*. У синонімічні зв’язки з лексемою *руки* вступають словосполучення: *дрібні рухливі пташенята, скарби тоті*, а також слово *кулак*.

Ті малі жіночі руки розмірилися в блискучім промінні весняного сонця, зворохобилися, і, зібравши всю свою силу, може і по своїх панських предках унасліджену силу, збилися в кулак і вдарили мене так сильно в груди, що я подався назад і вже не можу зібрати давніх сил і колишньої відваги, щоби приступити наново до них, взяти їх знову у свої руки, стиснути їх щиро, ті дрібні рухливі пташенята, що не мали типу товпи, –

скарби тоті!..²⁸

Фантазію “Поети” Ольга Кобилянська написала німецькою мовою у формі діалогу, але пізніше Іван Франко переклав цей твір як нарис, що складається з восьми частин. У вступі знаходимо чітке пояснення назви твору:

Була в мене колись поранкова душа. Се значить стільки, що щастя, сонячне проміння, весна...

За се мав я дякувати поетам. Вони так вимodelювали мене, що в кожній хвилині я був вразливий на штуку і красоту. Але се велике добро, правда? Коли чоловік отворить очі і все може прочитати! Починаючи від рожжі, що хитається в городі, а кінчаючи тим, що тягнеться геть-геть у сонячному світлі і зветься далечінь і тягне кудись нашу тугу за собою! Немає понад поетів і артистів!

Для того, щоб активізувати увагу читача, письменниця ставить питання і сама дає на них відповіді. Така побудова текстової тканини характерна для Ольги Кобилянської і трапляється майже в кожному її творі.

У фантазії “Поети” натрапляємо на крилатий вислів:

А поезія – се мати всякої величі, всякої краси.

У зазначеному творі знаходимо прояви креологізованого тексту. Так, наступний вираз авторка подає іншим шрифтом – курсивом, актуалізуючи його:

Поети і артисти виховують поранкові душі.

Назва “Поети” у тексті співвідноситься з словосполученням *поранкова душа*:

І моя поранкова душа над усе любила поетів і артистів.

Над усе величала моя поранкова душа поетів...

Нехай живуть поети, творці поранкових душ.

Як бачимо, письменниця ідеалізує поетів та артистів і використовує на їх позначення низку перифраз, якот: *жерці краси, співаки любові, боги землі, добірна публіка, інтелігенція, гарна порода людей, коханці моєї поранкової душі*. Пор.,

І моя поранкова душа над усе любила поетів і артистів; жерців краси, співаків любові, богів землі.

У мене душ гурток чималий...сама добірна публіка, котру я спрошую до своєї хати і оберігаю старанно²⁹.

Се поети і артисти у мене, – гарна порода людей. Я сказав би: найкраща.

Коханці моєї поранкової душі! Квіти людськості!...

У антонімічні відношення до слова *поети* виступає лексема *юрба*, яку Ольга Кобилянська називає *тупоумною* та *грубою*. Хоча в інших творах письменниці з цим значенням здебільшого функціонує іменник *товпа*. Підтекстова інформація реалізується аллюзією на ніцшеанські ідеї про надлюдину, пор.,

А юрбою, тупоумною юрбою є у мене всі ті, що не шанують і не чтять поета, не стелять йому під ноги найкоштовніших килимів, не сиплють йому під ноги квіток і золота...тупоумна, груба юрба³⁰.

²³ Kultura russkoi rechi: Entsiklopedicheskiy slovar-spravochnik [Culture of Russian speech: an encyclopedic reference dictionary], pod red. L.Iu. Yvanova, A.P. Skovorodnykova, E.N. Shyriaeva y dr., M.: Flinta: Nauka, 2003, P. 51 [in Russian].

²⁴ Kobilyanska O.Yu. Zibrannya tvoriv..., op. cit., P. 211.

²⁵ Ibidem, P. 212.

²⁶ Ibidem, P. 211.

²⁷ Ibidem, P. 213.

²⁸ Ibidem, P. 214.

²⁹ Ibidem, P. 248.

³⁰ Ibidem, P. 249.

У такий спосіб виникає антитеза – стилістична фігура, протиставлення контрастних явищ, образів і понять, за допомогою якої авторка емоційно підкреслює свої особливе ставлення до поетів.

Традиційно у творах Ольги Кобилянської три типи інформації переплітаються. У цьому творі можемо чітко простежити підтекстову інформацію. Так, у прикінцевих двох частинах письменниці розвінчує культ поетів і називає їх жебраками. Цей ефект підсилює сегментація тексту:

*Тоді вона закрила своє лице, на котрім розтлівся
весь сором її істоти і прошептала:*

У моім краю...

Він урочисто повторив її слова:

У моім краю...

поети...

поети...

се жебраки!

*се жебраки!*³¹.

Назва нарисів “Покора” – однослівний заголовок, абстрактний іменник, який має значення “беззаперечна готовність виконувати чужі накази, вимоги і т.ін.; шаноблива підлеглисть”³².

У творі знаходимо похідні – спільнокореневі слова до лексеми *покора*: *покірні*, *покірно*, напр.:

*Говорила, побожні покірні слова, а малі понаслідували її, протягаючи їй собі рученята до нього вгору*³³.

Мати зложила руки навхрест на грудях і склонилась покірно до землі.

Вербалізовані мовні одиниці на позначення невербальної пантомімічної дії *скласти/ зложити руки навхрест, склонитися глибоко з повагою, склонитися/ клонитися* стають символами покори.

*Побачила когось з мешканців у панських сінях – і склала, як перше, перед ним – тепер там руки навхрест і – повернула покора. Викінчено і скромно. Склонилася глибоко з повагою тихо до землі...*³⁴.

*У тій хвилі сходила мати по сходах і побачила все. Зложила руки навхрест і склонилася*³⁵.

І виросте з нього така сама пальма, як його мати - висока, поважна... із сумовито закросними очима – їй буде клонитися.

*Вивчиться руки навхрест складати і при кожній хаті і кожнім порозі в просьбі о зношену одіж оставляти щось зі своєї покори...*³⁶.

Висновки. Серед назв творів малої прози Ольги Кобилянської знаходимо три типи заголовків: звичайні знаки, ускладнені знаки, образні знаки. Зазвичай назва твору залежить від типу інформації, представлені у ньому, від того, в якій формі автор хотів подати ту чи іншу думку – експліцитно чи імпліцитно. Серед назв творів – звичайних знаків виділяємо групу, умотивовану соціальним походженням головних героїв: “Жебрачка”, “Аристократка”, “Мужик”. Назви творів містять вказівку на час і місце дії, у такий спосіб реалізуючи ідею хронотопу: “У Св. Івана”, “Час”, “Банк рустикальний”. Виділяємо низку

творів, у яких назви вказують на об’єкт захоплення ліричного героя: “Рожі”, “Що я любив”, “Поети”.

Yulia Rusnak. The cognitive-pragmatic aspect of titles of Olga Kobylyanska's small prose. In the article the titles of Olga Kobylyanska's small prose through the prism of a cognitive-pragmatic aspect are described. As a first representative of a work the title is of great importance, because it carries encoded information, adjusts the reader to the theme, idea and rhyme of the work, creates a background for his perception. **The relevance** of the article is determined by the need of further in-depth study of Olga Kobylyanskaya idiostyle in order to form a cognitive-pragmatic conception of the writer's artistic discourse. **The novelty of scientific exploration** is conditioned by the fact that the titles of Olga Kobylyanska's works of small prose, written at the turn of the 19th - 20th centuries, have not yet been the subject of analysis. **The purpose** of the article is to analyze the titles – ordinary signs of Olga Kobylyanska's works.

Research methods. In the article as the main general scientific methods of analysis and synthesis are used, as well as linguistic – method of linguistic observation, descriptive and structural methods.

Conclusions. Among the names of Olga Kobylyanskaya's small prose works there are three types of titles: ordinary signs, complicated signs, figurative signs. Usually, the name of a work depends on the type of information presented in it, on the form in which the author wanted to express a particular opinion – explicitly or implicitly. Among the names of the works – the usual signs we highlight a group motivated by the social origin of the main characters: "The Beggar", "The Aristocrat", "The Villein". Some titles of the works indicate the time and place of action, thus implementing the idea of chronotope: "In St. Ivan", "Time", "Bank rusticalnyi". We distinguish a series of works in which the titles indicate the object of lyric hero admiration: "Roses", "What I loved", "Poets".

Key words: title, small prose, information, cataphor, anaphor, periphrasis, allusion, anticipation.

Руснак Юлія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України “Буковинський державний медичний університет”. Після захисту кандидатської дисертації “Лексика родинних обрядів у буковинському діалекті” за спеціальністю 10.02.01. – українська мова продовжує дослідження у галузі діалектології, етнолінгвістики, викладання української мови як іноземної. Автор понад 60 наукових праць, співавтор 4 монографій, національного посібника з української мови як іноземної і навчально-методичного підручника з грифом МОЗ України.

Rusnak Yulia – PhD of Philology, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”. After defending her dissertation “The vocabulary of family rituals in Bucovina dialect” in the specialty 10.02.01. - Ukrainian language keeps on researching in the field of dialectology, ethno-linguistics, teaching Ukrainian as a foreign language. Author of more than 60 scientific works, co-author of 4 monographs, national textbook of Ukrainian as a foreign language and textbook approved by Ministry of Health of Ukraine.

Received: 16.02.2020

Advance Access Published: March, 2020

© Y. Rusnak, 2020

³¹ Ibidem, P. 252–253.

³² Slovník ukrajinškej movy ..., op. cit., P. 819.

³³ Kobylyanska O. Yu. Zibrannya tvoriv..., op. cit., P. 294.

³⁴ Ibidem, P. 295.

³⁵ Ibidem, P. 296.

³⁶ Ibidem, P. 297.